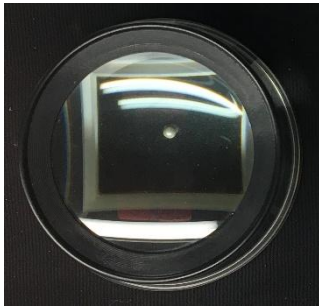

Vondst onder de loep 4
De parel van Heumensoord
Tess Doorewaard

1 Vondst onder de loep
Foto: T. Doorewaard

In een vitrine op de bovenverdieping van het Oertijdmuseum in Boxtel ligt een pareltje: een pareltje van een vondst. Slechts enkele millimeters in doorsnede heeft het een eigen vergrootglas gekregen. Het is dus echt een vondst onder de loep.

Het pareltje intrigeert me al sinds mijn eerste bezoek aan het museum, zo'n tien jaar geleden. Mijn zoontje, destijds drie, was dol op dino's. Een uitstapje naar het Oertijdmuseum leek me daarom een goed idee. Toen zag ik voor het eerst het Heumense pareltje liggen, waarvan gedacht wordt dat het zo'n 15 miljoen jaar oud is. Oké, dat is véél jonger dan de Giganotosaurus (die leefde van ca 145 tot 66 miljoen jaar geleden), maar nog altijd heel wat anders dan een twaalfde eeuws kasteel, een Romeinse wachttorens of een voertuiggraf uit 500 voor Christus, om maar een paar archeologische highlight uit de gemeente Heumen te noemen. Resten van een Giganotosaurus zijn overigens nooit in onze streken gevonden: dit dier leefde in wat nu Zuid-Amerika is. Maar het pareltje is hier *wel* gevonden, namelijk in Heumensoord. Er heeft hier dus ooit een schaaldiertje geleefd dat last had van een hinderlijke zandkorrel in zijn (of haar) schelp.

Naast het pareltje ligt een krantenartikel uit De Gelderlander van 14 april 2004 in de vitrine. Hierin staat dat, ruim tien jaar eerder, amateurgeoloog Hans Rutjens uit Nijmegen het pareltje gevonden heeft in het waterwingebied van Heumensoord. In die tijd, begin jaren '90, voerde Rijkswaterstaat er grondwateronderzoek uit, waarbij van een diepte tot 440 meter grondmonsters genomen werden. De grond uit die boringen werd over de bovengrond in Heumensoord verspreid en Rutjens met zijn geologische kennersoep heeft er van allerhande fossielen uit verzameld, waaronder dit pareltje.

2 Het pareltje van Heumensoord
Foto: Het Oertijdmuseum Boxtel

Archeologen, zoals ik, houden zich doorgaans bezig met de bovenste lagen van onze ondergrond: de grond die beroerd is door de mensen die er vroeger geleefd hebben. Ze hebben huizen gebouwd, landbouw bedreven, hebben hun overledenen begraven en ze zijn spulletjes verloren. De

zogenaamde onverstoorte grond, waarin mensen in het verleden niet gegraven hebben, is het domein van de geoloog en de paleontoloog. Door die geologische aardlagen te onderzoeken, kom je te weten wat voor landschap er vroeger was en wat voor planten en dieren er toen leefden.

Rutjens vond in Heumensoord resten van schelpen, zeedieren en koraal in de opgeboorde grond. De aardlaag waaruit deze grond afkomstig was, is gevormd door een lange periode in de geschiedenis van de aarde toen Nederland voor het grootste deel onder water lag. Door kenners wordt deze laag de 'Formatie van Breda' genoemd. Het geologische tijdperk waarin we dan zitten, is het Mioceen (dat is de periode van ca. 23 tot 5 miljoen jaar geleden).

In het Mioceen vormde het grootste deel van wat nu Nederland is, de bodem van een ondiepe heldere zee. Ons land lag ietsje zuidelijker op de aardbol dan waar het nu ligt en er heerste een subtropisch klimaat. In het zuiden lag de kust ter hoogte van Antwerpen en Zuid-Limburg. Langs onze huidige oostgrens liep de kust omhoog tot aan Denemarken. Ook Heumensoord lag toen dus onder water (zie <https://www.geologievannederland.nl/tijd/reconstructies-tijdvakken/mioceen.html>).

3 Nederland in het Midden-Mioceen (eventueel deze afbeelding + onderschrift weg omdat resolutie van de afbeelding veel te klein is)

Bron: <https://www.geologievannederland.nl/tijd/reconstructies-tijdvakken/mioceen.html>

Een van de schelpdierpjes die toen in 'onze' zee leefden, kreeg de grote irritatie van – waarschijnlijk – een zandkorrel te verwerken. Om zich te beschermen heeft het die zandkorrel ingekapseld met vele laagjes parelmoer, zodat het zachte lichaam van het weekdier zich niet meer verwondde aan die scherpe korrel. Dankzij de heer Rutjens en zijn kennis van de geologie en van fossielen, kan dit pareltje zijn verhaal nu vertellen. Wie weet komen we er zelfs ooit nog achter door welk soort weekdier het pareltje gemaakt is. Voor zover bekend is het de oudste parel die in Nederland gevonden is. Hij komt uit onze gemeente en is te bewonderen in het Oertijdmuseum in Boxtel. Je hoeft er geen vergrootglas voor mee te nemen, want de loep staat er al op gericht.

Met dank aan Jonathan Wallaard, senior curator van Het Oertijdmuseum Boxtel, voor het verschaffen van aanvullende informatie.

Bronnen:

De Gelderlander, 14 april 2004: Pareltje uit Heumensoord aan zee

Hendriks, K. 2024, *Op ontdekkingsreis in de geologie*, Kees Hendrix (www.geoboek.nl)

Kraaijenhagen, F.C. 1992, *Geologie in telegramstijl*, Ned. Geol. Ver. & NGV Limburg

Online (19 november 2025):

Data en informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINOloket): <https://www.dinoloket.nl/>

Geologie van Nederland. Een tijdreis van 500 miljoen jaar:

<https://www.geologievannederland.nl/index.html>

Het Oertijdmuseum Boxtel: <https://www.oertijdmuseum.nl/>

Wikipedia 'Formatie van Breda': https://nl.wikipedia.org/wiki/Formatie_van_Breda